

Tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Daniel Defoe - Vấn đề nguồn gốc và những ảnh hưởng của nó

Nguyễn Thi Phú

Học viên cao học, Khoa Văn học,
Trường Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh
Email: nguyenphu.khoavan@gmail.com

Ngày nhận đăng: 23/09/2022; Ngày sửa bài: 24/11/2022; Ngày duyệt đăng: 30/11/2022

Tóm tắt

Robinson Crusoe (1719) của nhà văn Daniel Defoe đã ra đời được hơn ba trăm năm, đến nay tác phẩm ấy vẫn được công chúng đón nhận một cách nồng hậu, điều đó đủ cho ta thấy sức sống mãnh liệt của nó. Bài viết này tập trung xem xét những điều kiện dẫn đến sự hình thành cuốn tiểu thuyết Robinson Crusoe và những tác động của cuốn tiểu thuyết đối với hậu thế, qua đó chúng tôi cung cấp những lý giải về nguồn gốc và sức sống của tác phẩm này.

Từ khóa: Daniel Defoe, Robinson Crusoe, văn học Anh, văn học so sánh, truyện đảo hoang

Daniel Defoe's Robinson Crusoe - The origin and effects

Abstract

Daniel Defoe's Robinson Crusoe (1719) was created 300 years ago, nowadays, this work has been still widely received, therefore, this novel shows us its strong vitality. This paper focuses on considering the basic conditions that led to the appearance of Robinson Crusoe novel and its effects on posterity, through which we provide explications about the origin and vitality of this novel.

Keywords: comparative literature, Daniel Defoe, desert island fiction, English literature, Robinson Crusoe

1. Đặt vấn đề

Khi bắt tay viết cuốn *Robinson Crusoe* (1719), có lẽ nhà văn Daniel Defoe (1660 - 1731) cũng không tưởng tượng ra rằng, cuốn tiểu thuyết này sẽ có những tác động mạnh mẽ đến thế giới về sau. Nhưng ở thời điểm ấy, Defoe đã ở độ tuổi gần sáu mươi, hàng ngày lại phải đối mặt với tình cảnh nợ nần chồng chất, vợ con nheo nhóc thì nào có nhàn rỗi gì để đặt bút sáng tác? Quả

thực, nhờ thị trường độc giả Anh thời bấy giờ đông đảo, Defoe mới quyết định sáng tác trong tình thế cấp bách, để có tiền trang trải cuộc sống chật vật (Richetti, 2005: 175).

Tiểu thuyết *Robinson Crusoe* được xuất bản vào ngày 25 tháng 04 năm 1719 (Richetti, 2018: 32). Ngay lập tức, nó đã được công chúng đón nhận và đã có đến bảy lần tái bản ngay trong năm đầu xuất

bản (Kinane, 2017: 33). Nhận thấy tiềm năng thu lợi nhuận giống như Defoe, nhiều nhà văn sau đó đã dựa theo cốt truyện của *Robinson Crusoe* để sáng tác những tiểu thuyết có nội dung tương tự. Hiện tượng này làm hình thành một thể loại được các nhà phê bình về sau gọi là Robinsonade.

Hiện tượng văn học Robinsonade và sức ảnh hưởng của *Robinson Crusoe* không chỉ xuất hiện trong thế kỷ 18 mà vẫn còn được duy trì đến ngày nay. Ở những thế kỷ về sau, hoạt động tiếp nhận và cải biên *Robinson Crusoe* vẫn không dừng lại. Tương tự như thế, hoạt động chuyển ngữ, xuất bản, in ấn cuốn tiểu thuyết vẫn tiếp tục được diễn ra. Bước vào thời hiện đại, hình tượng con người đơn độc sinh tồn trên đảo hoang được tái sản xuất trên màn bạc, trong các chương trình truyền hình và cả trong lĩnh vực kinh tế học.

Tuy là một tác phẩm có nhiều ảnh hưởng đến văn học thế giới và nhiều loại hình giải trí khác, nhưng *Robinson Crusoe* vẫn chưa được quan tâm đúng mức, chưa được nghiên cứu kỹ lưỡng ở Việt Nam. Tác phẩm chỉ được nhắc đến và bàn luận khái quát trong một số sách chuyên luận, giáo trình về văn học phương Tây hoặc văn học Anh như: *Văn học phương Tây thế kỷ XVIII* của Phùng Văn Tửu (1983), *Lịch sử văn học Anh trích yếu* của Nguyễn Thành Thống (1997), *Văn học phương Tây giản yếu* của Hoàng Nhân (2002), sách *Văn học phương Tây* do Nhà xuất bản Giáo dục ấn hành (2006), *Tiểu thuyết phương Tây thế kỷ XVIII* của Lê Nguyên Cẩn (2014), *Tiến trình hiện đại hóa trong văn học phương Tây: từ thời đại Phục Hưng đến đầu thế kỷ XX* của Nguyễn Hữu Hiếu (2021), ... Nhìn chung, số lượng tài liệu nghiên cứu về *Robinson Crusoe* vẫn

còn là quá ít so với tình hình nghiên cứu ở nước ngoài.

Do đó, để đóng góp vào những nghiên cứu về tiểu thuyết *Robinson Crusoe* tại Việt Nam, bài nghiên cứu bắt đầu từ việc xem xét những điều kiện cơ bản tạo nên cuốn tiểu thuyết này và trình bày một phối cảnh tiếp nhận *Robinson Crusoe* trong đời sống văn hóa nhân loại.

2. Tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Daniel Defoe: vấn đề nguồn gốc

Để lý giải được tại sao *Robinson Crusoe* lại trở thành tác phẩm ảnh hưởng mạnh mẽ đến đời sống văn hóa và văn học thế giới, điều cần làm trước nhất vẫn là tìm hiểu về nguồn gốc của sáng tạo văn học này.

Robinson Crusoe là sáng tác tiểu thuyết đầu tay của nhà văn Daniel Defoe. Tiêu đề mà Defoe đã đặt cho cuốn tiểu thuyết này là: “Cuộc đời và những chuyến phiêu lưu kỳ lạ của Robinson Crusoe, vùng York, Mariner: Người đã sống hai mươi tám năm cô độc trên một hoang đảo ở châu Mỹ, gần cửa sông Oroonoque; Bị đắm tàu, mọi người đều thiệt mạng, chỉ anh ta bị hất vào bờ. Cuối cùng anh ta cũng được cứu thoát một cách lạ thường. Do chính anh ta viết lại”.

Đối với độc giả ngày nay, tựa đề nguyên tác của cuốn *Robinson Crusoe* là một tựa đề vô cùng bất thường. Sự bất thường ấy không đến từ câu chuyện “kỳ lạ” được gọi ra từ nhan đề mà xuất phát từ dung lượng của nhan đề. Không chỉ riêng cuốn *Robinson Crusoe*, những cuốn sách khác của Defoe nói riêng như *Moll Flanders*, ... hay của những tác gia châu Âu thế kỷ 18 nói chung, nhan đề của chúng đều rất dài. Cách đặt nhan đề dài như thế đã có từ trong truyền thống. Ở thế kỷ 16, nhan đề tác phẩm văn học được đặt

một cách dài dòng và chi tiết. Chẳng hạn hai cuốn truyện *Gargantua* và *Pantagruel* của văn hào người Pháp François Rabelais (1483-1553) là những ví dụ tiêu biểu. Đặc điểm chung của nhan đề tác phẩm ở giai đoạn này là giới thiệu gốc gác, chức vị của nhân vật chính. Bước sang thế kỷ 18, nhan đề của những tác phẩm truyện kể không chỉ đơn thuần nói về gốc gác hay chức vị của nhân vật chính mà chuyển sang tóm tắt phần lớn cốt truyện (plot) và giới thiệu nhân vật trung tâm của tác phẩm. Ngày nay, tựa đề mà chúng ta dùng để chỉ sáng tác của Rabelais, Defoe nói riêng hay của những tác giả trong những thế kỷ 16 - 18 là phần nhan đề đã được rút gọn sau nhiều lần biên tập để tái bản trong lịch sử (Richetti, 2018: 106).

Dù rằng Defoe phải bắt tay vào viết tiểu thuyết để bán lấy tiền nhuận bút, nhưng tại sao nhà văn không viết về một câu chuyện nào khác mà lại viết về một Robinson phiêu lưu trên biển, bị đắm tàu và trở thành kẻ sống sót sau cùng dạt vào đảo hoang? Quả thực, để sáng tác được *Robinson Crusoe*, khối óc nhà văn không thể tự nảy sinh một câu chuyện bất kỳ. Theo chúng tôi, Defoe chịu tác động từ nhiều nguồn lực khác nhau từ trong xã hội lẫn truyền thống. Có bốn nguồn lực cơ bản sau đây dẫn đến sự ra đời của cuốn tiểu thuyết là: bối cảnh thời đại, những trải nghiệm của nhà văn, câu chuyện có thực đương thời và truyền thống văn học viết về biển đảo.

2.1. Bối cảnh thời đại

Hiện thực thời đại là một trong những nguồn lực quan trọng góp phần làm nên *Robinson Crusoe* trong khối óc sáng tạo của Defoe, đó là thời đại của những chuyến đi biển đang được xúc tiến.

Từ thời Phục hưng, người phương Tây

bắt đầu hình thành và phát triển khoa học về hàng hải, đầu tư vào hoạt động đi lại trên biển để giao thương; nhờ đó họ đã tìm ra những vùng đất mới. Thời kỳ Phục hưng là thời kỳ được các nhà sử học định danh là “*hiện đại sơ kỳ*” (early modern) (Brotton, 2006; Hiếu Tân dịch, 2019: 29), với những bước đi mới trong lĩnh vực khoa học, từ đó tạo điều kiện cho sự thăng hoa của trào lưu nhân văn chủ nghĩa trong thơ ca, truyện kể, điêu khắc, hội họa, ... như lời của sử gia Jules Michelet nhận định: “*Thế kỷ XVI, từ Columbus và Copernic, từ Copernic đến Galileo, từ khám phá trái đất đến khám phá bầu trời. Con người tìm thấy lại bản thân mình.*” (Brotton, 2006; Hiếu Tân dịch, 2019: 30). Một trong những yếu tố kích thích khoa học được cải tiến, nhất là về khoa học về hàng hải, là nhu cầu sử dụng những đặc sản của phương Đông (Ấn Độ, Trung Quốc) như gia vị, trầm hương, ... Nhưng từ lâu, hoạt động thương mại giữa Tây Âu và phương Đông đã bị người Arab cản trở, làm trung gian bán lại với giá cao. Từ đó, người Tây Âu đã nảy sinh quyết định cần phải tìm kiếm một con đường đi đến phương Đông mua hàng trực tiếp. Từ thế kỷ 15, người châu Âu tiến hành nhiều cuộc thám hiểm đường biển.

Với truyền thống thương mại bằng đường biển từ thời Phục hưng, các nước phương Tây trong thế kỷ 17 và 18 vẫn tiếp tục đẩy mạnh đi lại trên biển và xuất-nhập khẩu hàng hóa bằng đường biển. Việc đi lại trên biển không chỉ là nhịp cầu trao đổi hàng hóa với phương Đông mà còn giúp một lượng lớn dân Anh di dân sang Bắc Mỹ, Úc châu cũng như thúc đẩy sự bành trướng quyền lực thực dân ở những vùng dân cư ngoài châu Âu. Với những tiến bộ về mặt khoa học, các ngành công nghiệp ở

nước Anh như dệt len dạ, sản xuất than đá, đóng tàu, sản xuất gốm, sản xuất xà phòng, ... đã có sự phát triển mạnh. Công nghiệp phát triển đã giúp nước Anh trở thành một trong những trung tâm cung cấp hàng hóa cho thị trường ngoại quốc. Hoạt động trao đổi hàng hóa với phương Đông là hoạt động thường xuyên diễn ra từ thế kỷ thứ 17. Nhiều công ty thương mại của Anh đã được thành lập, tạo điều kiện cho việc vận chuyển, trao đổi hàng hóa với ngoại quốc như: Công ty Moskva tổ chức những chuyến hàng buôn bán dọc sông Volga, Ba Tư, Ấn Độ; công ty Đông Ấn (thành lập năm 1600) đặt nhiều cửa hàng tại các vùng Bengal, Surat, ... của Ấn Độ (Vũ Dương Ninh và Nguyễn Văn Hồng, 1998: 10).

Đặc biệt, đối với người châu Âu vào thế kỷ 18, Thái Bình Dương là một vùng biển chỉ vừa mới được phát hiện từ hai thế kỷ trước đó. Vì thế, nỗi khao khát tìm ra thêm một lục địa mới, một địa đàng có thực là lý do xúc tiến thêm nhiều hơn nữa những chuyến hải hành khám phá vùng Thái Bình Dương này (Kinane, 2017: 40).

Trong *Robinson Crusoe*, không khó để thấy hiện thực của thời đại hải hành in đậm tác phẩm. Sinh ra trong thời đại khoa học đang trên đà phát triển, giao thương bằng đường biển được đẩy mạnh, sự tiếp xúc giữa người Âu với thổ dân da màu, ... Defoe đã quan sát và phản ánh lại một cách chân thật những hiện thực tai nghe, mắt thấy. Nhà văn Defoe đã từng lên tiếng về yếu tố hiện thực trong sáng tác *Robinson Crusoe* của mình rằng: “*Câu chuyện đó, mặc dù mang tính dụ ngôn nhưng cũng có chất lịch sử*”. Theo Rebeca Bullard gợi ý, chữ “*chất lịch sử*” (historical) ở đây mà Defoe dùng có thể mang nghĩa rằng những chuyến du hành mà ông mô tả có thể kiểm chứng được ở

bên ngoài văn bản (Richetti, 2018: 84).

2.2. Những trải nghiệm và hoàn cảnh cá nhân nhà văn

Robinson Crusoe không chỉ được viết ra từ những tác động của bối cảnh thời đại rộng lớn mà còn xuất phát từ vốn liếng trải nghiệm cũng như hoàn cảnh cá nhân nhà văn.

Defoe khởi nghiệp không phải với công việc của một nhà văn mà là một thương nhân. Ông bắt đầu từ việc kinh doanh vải vóc. Đến khi kết hôn với Mary Tuffley, năm 1684, Defoe đã nhận được một số tiền hồi môn của vợ, một con số không hề nhỏ: 3.700 bảng Anh (tương đương với khoảng 440.000 bảng Anh hoặc 900.000 đôla ngày nay). Với số tiền này, ông đã có thêm vốn liếng, đầu tư đa dạng hơn ở các mặt hàng như vải dệt kim, thuốc lá, rượu, ... (Richetti, 2008: 163). Ông đã thực sự phát đạt và thường xuyên du lịch khắp Anh quốc và châu Âu.

Với khởi điểm là một thương nhân hàng hải, Defoe đã có nhiều những trải nghiệm trong việc đi lại trên biển, quan sát thực địa, trao đổi hàng hóa và kiếm tiền lãi. Những chuyến đi lấy hàng, trao đổi vật phẩm với những quốc gia phương Đông như Ấn Độ, Trung Quốc, ... là những điều kiện để nhà văn xây dựng thành công những chuyến phiêu lưu của Robinson đến vùng đất ngoài châu Âu. Ngoài ra, ông còn là một người ưa đi du lịch. Khi việc kinh doanh đã trở nên phát đạt, Defoe trở thành một nhà tư sản du lịch khắp nước Anh, đặt chân đến Scotland và nhiều vùng đất khác ở châu Âu. Nhiều chuyến đi trong cuộc đời của Defoe đã cho thấy tinh thần ưa xê dịch trong con người ông. Khi viết về cá tính ưa phiêu lưu của nhân vật Robinson, Defoe đã trải mình vào nhân vật ít nhiều.

Như vậy, từ hoàn cảnh của một nhà tư

sản thích xê dịch, kết hợp với những chuyến trải nghiệm thực tế, nhà văn đã tích lũy một số “vốn” lớn, dư sức để viết ra *Robinson Crusoe*, một tác phẩm vốn dĩ bắt đầu là một “*câu chuyện du lịch và phiêu lưu*” như Carl Fisher đã nhận định (Richetti, 2018: 100).

2.3. Câu chuyện có thực đương thời

Nói đến *Robinson Crusoe*, nhiều nhà phê bình vẫn thường hay đề cập đến vấn đề nhà văn đã chịu ảnh hưởng từ một câu chuyện có thực thời bấy giờ. Nguyên mẫu nhân vật Robinson của Defoe được cho là một thủy thủ người Scotland, tên gọi Alexander Selkirk (1676-1721).

Thủy thủ Selkirk là con trai thứ bảy trong gia đình chuyên làm nghề đóng giày da. Cha của Selkirk là một người nghiêm khắc, muốn con trai của mình theo nghề thợ đóng giày để có một cuộc sống ổn định và thịnh vượng. Nhưng mẹ của Selkirk vốn tin rằng đứa con trai thứ bảy là một ơn phúc mà Chúa ban cho gia đình họ, rồi đây nó sẽ giàu có và thành danh; nên đã nuông chiều đứa con trai này hơn những người anh em khác. Vốn thông minh và hiếu động từ nhỏ, cộng với việc được mẹ chiều chuộng, Selkirk trở thành một đứa trẻ nghịch ngợm, cá biệt và hay có những cuộc gây hấn với các anh trai. Từ sự bất hòa trong gia đình, đến năm mười tám tuổi, Selkirk quyết rời khỏi gia đình, tiến ra ngoài bẻ khơi để phiêu lưu.

Vào năm 1703, trong một chuyến du hành, Selkirk vốn không có thiện cảm với thuyền trưởng của tàu *Cinque Ports* nên giữa họ thường xuyên diễn ra những cuộc cãi vã. Sau cùng, do cuộc tranh cãi về vấn đề con tàu đang bị rò nước, Selkirk đã yêu cầu được cho xuống tàu vì không thể hòa hợp được với vị thuyền trưởng. Chàng thủy thủ người Scotland đã được đưa lên

một hòn đảo hoang thuộc vùng quần đảo Juan Fernández. Chàng đã ở đó trong bốn năm hơn, tự sinh tồn, tự thuần hóa dê rừng, ... với hy vọng được một tàu buôn Anh quốc nào đó ghé qua đảo cứu mình. Vào năm 1709, hai đoàn tàu buôn của thương nhân Bristol đã đi ngang qua đảo và cứu Selkirk khỏi tình trạng hoang dã (Portocarrero và Llangari, 2012: 01-40).

Nhà nghiên cứu Margaret Drabble trong cuốn *The Oxford Companion to English Literature* đã đề cập đến việc Defoe sáng tác *Robinson Crusoe* nhờ vào những thông tin về chàng thủy thủ Scotland bị bỏ rơi trên một hòn đảo ở Juan Fernández rằng: “*Defoe có lẽ đã quen với một vài phiên bản khác nhau của câu chuyện này và đã thêm một số tình tiết tưởng tượng của ông vào tường thuật về Crusoe, trình bày như là một chuyện có thật.*” (Drabble, 2000: 864).

Không chỉ riêng Margaret Drabble, nhà phê bình John Richetti trong công trình *The Cambridge Companion to Daniel Defoe* cũng có nhắc đến Selkirk như sau: “*Sáng tạo của Defoe dường như đã được truyền cảm hứng từ những bài báo kể về một người sống sót trên một hòn đảo hoang vùng Chile. Thủy thủ người Scotland Alexander Selkirk đã phải sống trên đảo khoảng bốn năm rưỡi sau một cuộc cự cãi với thuyền trưởng của mình.*” (Richetti, 2008: 123).

Hiện nay, vẫn chưa có tài liệu nào chứng minh có cuộc tiếp xúc trực tiếp giữa Defoe và các văn bản viết về chàng thủy thủ người Scotland. Những nhà nghiên cứu trước đây thường chỉ nhắc đến thoáng qua, không khẳng định chắc chắn về việc Defoe đã tiếp nhận tin tức về thủy thủ Selkirk. Họ dùng những từ như “*có lẽ*”, “*dường như*” khi bàn luận về nguyên mẫu ngoài đời thực

của nhân vật Robinson. Tuy nhiên, thông tin về thủy thủ Selkirk đã rất phổ biến trong quần chúng Anh thời bấy giờ. Một số sách vở và trang tạp chí đã có xuất bản tin tức về chàng thủy thủ người Scotland này.

Đầu tiên phải kể đến là cuốn *A Cruising Voyage Round the World* (tạm dịch: Hải hành vòng quanh thế giới) của Woodes Rogers, được xuất bản vào năm 1711. Tác giả Woodes Rogers của cuốn sách này chính là vị thuyền trưởng đã gặp và giải cứu Selkirk tại hoang đảo. Từ những cuộc trò chuyện giữa cá nhân ông với kẻ “thất lạc cõi người”, Rogers đã viết lại những trải nghiệm của Selkirk trên đảo (Portocarrero và Llangari, 2012: 62).

Kế đến, cuốn *A Voyage to the South Sea and Round the World* (tạm dịch: Du hành Nam Hải và vòng quanh thế giới) của tác giả Edward Cook, được xuất bản vào năm 1712, cũng là một cuốn sách ghi chép “người thực việc thực”. Cook cũng là một trong những thành viên trên hai chuyến tàu của thương nhân Bristol, đã cứu vớt Selkirk khỏi hoang đảo. Trong sách, tác giả đã viết về lối sống của Selkirk và cách mà chàng đã thuần hóa thú hoang trên đảo (Portocarrero và Llangari, 2012: 63).

Sau cùng là bài báo phỏng vấn Selkirk trên tờ báo *The Englishman*. Sự lan truyền tin tức trong dân chúng về một người đàn ông tự sinh tồn trên đảo hoang suốt bốn năm đã khiến phóng viên Richard Steele quyết định mời hẹn và thực hiện một cuộc phỏng vấn. Bài phỏng vấn Selkirk được ra mắt công chúng vào cuối năm 1713 (Richetti, 2008: 123). Đây cũng là một văn bản quan trọng, cho thấy tin tức về Selkirk đã được phổ cập trong quần chúng Anh.

Như vậy, các văn bản có liên quan trực tiếp đến nhân vật thủy thủ Selkirk kể trên đều là các văn bản ra đời trên đất Anh,

trước cuốn *Robinson Crusoe* vài năm. Trong những năm tháng ấy, Defoe đang sống và hoạt động với tư cách một nhà báo. Thậm chí, vào những năm 1713-1714, Defoe đã bị bắt giam nhiều lần vì có những bài viết liên quan đến chính trị (Richetti, 2008: xiii). Một người hoạt động trong giới báo chí như Defoe, không thể không cập nhật tin tức và biết đến thông tin về thủy thủ Selkirk.

2.4. Truyền thống văn học viết về biển đảo

Trong cuốn *The Novel and the Sea*, nhà phê bình Margaret Cohen cho rằng, từ buổi bình minh của truyện kể phương Tây, nhân vật Odysseus của Homer là người đi biển đầu tiên trong truyền thống, phải đối mặt với nhiều thử thách ngoài biển cả. Nhiều hình mẫu nhân vật trong tiểu thuyết hiện đại (modern fiction) từ đầu thế kỷ 18 đến nay thực sự là hậu duệ của nhà Odysseus. “*Dòng dõi này khởi đầu từ Robinson Crusoe (1719) của Defoe, kể về chàng thủy thủ tháo vát, thực dụng, sống sót qua hai mươi tám năm trên hoang đảo*” (Cohen, 2010: 1). Nhận định của Cohen cho thấy, bà đã xác lập mối liên kết giữa *Robinson Crusoe* với truyền thống văn học viết về những người đi biển, mà cụ thể ở đây là anh hùng ca *Odyssey* của Homer.

Cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Daniel Defoe sẽ không được ra đời nếu như văn học phương Tây chưa có kinh nghiệm viết về phiêu lưu biển cả. Sớm nhất trong lịch sử văn học phương Tây, anh hùng ca *Odyssey* của Homer đã khởi đầu cho truyền thống văn học viết về biển. Kế thừa Homer, nhà thơ Virgil của La Mã cũng viết *Aeneid* đề thuật về nguồn gốc và con đường lập quốc của người anh hùng Aeneas. Những sáng tác này đều chứa

những motif như bão biển, đắm tàu, dạt vào những bên bờ/ hòn đảo xa lạ, ... Ở *Robinson Crusoe*, những motif ấy đã được nhà văn Defoe tái sử dụng. Nhân vật Robinson cũng phải đối mặt với những trắc trở trên biển như những tổ phụ của mình ngày trước. Dòng văn học viết về biển, mà *Robinson Crusoe* thuộc về, thường được các nhà phê bình thường hay gọi bằng một số thuật ngữ như “*tiểu thuyết hàng hải*” (maritime fiction), “*tiểu thuyết về biển*” (sea fiction, nautical fiction, sea story) hoặc “*tiểu thuyết phiêu lưu trên biển*” (naval adventure fiction).

Song hành với đề tài viết về biển, văn học phương Tây cũng có truyền thống viết về những hòn đảo. Từ thời kỳ bình minh, những huyền thoại ở vùng Địa Trung Hải đã kể về những hòn đảo như đảo Thule, đảo Delos, đảo Aeolia, lục địa Atlantis, ... Trong văn học viết, đảo và hình ảnh những người đi biển đổ bộ lên đảo xuất hiện trong những sáng tác như *Odysseus*, *Aeneid*, *True History* của Lucian ở Syria (thế kỷ thứ 2 CN). Bước sang thời kỳ Phục hưng, những hòn đảo tiếp tục xuất hiện trong văn học viết như là một quang cảnh cho những tình huống được diễn ra. *Utopia* (1516) của Thomas More, *Lusiads* (1572) của Vasco da Gama, *The Tempest* (1610, tạm dịch: Bão tố) của William Shakespeare, ... là những tác phẩm viết về không gian đảo nổi bật trong lịch sử văn học phương Tây.

Bên cạnh những sáng tạo văn học viết về biển đảo, loại hình văn bản du ký (travel writing) xuất hiện từ thế kỷ 16 cũng là một nền tảng cho sự ra đời của *Robinson Crusoe*. Khái niệm “du ký” có nội hàm rất rộng, để chỉ các văn bản mang nội dung về trải nghiệm du hành (travel). Tuy nhiên, từ “du ký” cũng được các nhà phê bình hiện đại dùng để chỉ các ghi chép du hành trên

biển của người phương Tây từ thời Phục hưng đến thế kỷ 18. Truyền thống viết du ký hay báo cáo hải hành của người Tây Âu đã bắt đầu có từ thế kỷ 16. Tác giả người Anh Richard Hakluyt (1553-1616) là một người có công trong việc ghi chép, thu thập lời kể của những thủy thủ Anh, biên soạn thành sách dày 834 trang và xuất bản vào năm 1589 (Hulme và Youngs, 2002: 19). Cũng đề cập đến loại văn bản này, nhóm học giả Theodor Zwinger, Justin Hieronymus Furler và Herarius Pyrksmair vào thế kỷ 16 đã từng tạo ra thuật ngữ “apodemic” (gốc Latin: Ars apodemica, du ký) để gọi những văn bản được ghi chép bởi các nhà du hành, được sử dụng để làm tài liệu nghiên cứu (Kinane, 2017: 41).

Theo William Sherman, thể loại du ký này mang đến cho độc giả sự giải trí, sự giáo dục, cung cấp hiểu biết về các tuyến đường thương mại thế giới, các nền văn hóa, ... (Hulme và Youngs, 2002: 20). Cuốn *Robinson Crusoe* của Defoe cũng tiếp nối truyền thống này. Nó không chỉ là một cuốn tiểu thuyết chỉ để giải trí đơn thuần mà còn cho người đọc chiêm ngưỡng những miền xa lạ, những tuyến đường giao thông giữa các nước Viễn Đông và cả những nền văn hóa xa lạ. Cùng đề cập đến phẩm chất du ký trong *Robinson Crusoe*, Barbara Korte đã gọi *Robinson Crusoe* và những sáng tác tương tự như thế bằng thuật ngữ “apodemic literature” (tạm dịch: văn học du hành) (Kinane, 2017: 41).

3. Tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Daniel Defoe: những ảnh hưởng của nó

Sự ảnh hưởng của *Robinson Crusoe* có thể được nhìn thấy qua hai phương diện: tiếp nhận và cải biên sáng tác.

Sự ảnh hưởng của tiểu thuyết *Robinson Crusoe* trong cải biên là một

điều dễ dàng nhìn thấy nhất. Hoạt động cải biên không chỉ dừng lại ở văn học mà còn mở rộng hơn ở nhiều thể loại khác như phim điện ảnh, phim sitcom, trò chơi điện tử, chương trình truyền hình thực tế, ... Nhiều nhà văn, nhiều tác phẩm chịu ảnh hưởng trực tiếp từ *Robinson Crusoe*. Nhưng cũng có những tác giả chịu ảnh hưởng một cách gián tiếp thông qua hình tượng con người phiêu lưu, con người cô độc trên hoang đảo. Trong giới hạn khả năng của người nghiên cứu, bài nghiên cứu liệt kê ra một số tác phẩm chịu ảnh hưởng từ *Robinson Crusoe* như sau:

Trong thế kỷ 18, sau khi *Robinson Crusoe* được xuất bản được vài tháng, thị trường Anh đã bắt đầu xuất hiện những sáng tác mô phỏng theo *Robinson Crusoe*. Đó là những cuốn sách như *The Adventure, and Surprising Deliverances, of James Dubourdieu* (tạm dịch: *Những cuộc phiêu lưu và đào thoát kỳ thú của James Dubourdieu*), *The Adventure of Alexander Vendchurch* (tạm dịch: *Chuyến phiêu lưu của Alexander Vendchurch*), ... Theo nhà nghiên cứu Carl Fisher, cách đặt tên nhan đề và đường dây cốt truyện của chúng đã tuân thủ nghiêm ngặt theo cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* (Richetti, 2018: 101-102).

Văn học Anh còn xuất hiện những tác phẩm khác chịu ảnh hưởng về mặt đề tài, hình tượng con người cô độc nơi hoang dã như *The Strange Adventures of the Count de Vinevil* (1721, tạm dịch: *Những cuộc phiêu lưu của Bá tước De Vinevil*) của nhà văn nữ Penelope Aubin, *The Hermit* (1727, tạm dịch: *Ẩn sĩ*) của Peter Longueville, *The Life and Adventure of Peter Wilkins* (1750, tạm dịch: *Cuộc đời và chuyến phiêu lưu của Peter Wilkins*) của Robert Paltock, ... Trong đó, cuốn *Những cuộc phiêu lưu*

của Bá tước De Vinevil là tác phẩm đầu tiên xuất hiện hình tượng nhân vật “Crusoe nữ”. Sự xuất hiện của kiểu nhân vật “Crusoe nữ” xuất phát từ nguyên nhân độc giả nữ ngày càng tăng và họ muốn thấy phụ nữ trong vai chính. Do đó, nhiều tác giả đã biết nắm bắt thị trường, không bỏ qua cơ hội thu lợi lớn (Richetti, 2018: 103).

Nhưng sự tác động của *Robinson Crusoe* đến những người đi sau không chỉ giới hạn trong lãnh thổ Anh mà còn lan rộng ra nhiều quốc gia khác như Đức, Pháp, Tây Ban Nha, ... Ở Đức, tác phẩm cải biên đầu tiên từ *Robinson Crusoe* là tiểu thuyết *Der Teutsche Robinson oder Bernhard Creutz* (tạm dịch: *Chàng Robinson nước Đức hay là Bernhard Creutz*) in vào năm 1722 (Richetti, 2018: 106). Sự xuất hiện của cái tên “Robinson” trong nhan đề của tác phẩm đã cho thấy cuốn sách chịu tác động trực tiếp từ cuốn truyện của Defoe. Bên cạnh đó, cuốn *Die Insel Felsenburg* (1731, tạm dịch: *Thành quách đảo*) của nhà văn Đức Johann Gottfried Schnabel, *Robinson der Jüngere* (1779-1780, tạm dịch: *Robinson trẻ tuổi*) của nhà văn Đức Joachim Heinrich Campe, bộ truyện *L’Ile inconnue* (1783-1787, tạm dịch: *Hòn đảo vô danh*) của nhà văn Pháp Grivel, ... đều là những tiểu thuyết chứa đựng những hình tượng nhân vật sinh tồn nơi hoang vắng.

Sự ảnh hưởng của *Robinson Crusoe* trong văn học không chỉ dừng lại ở việc vay mượn cốt truyện, motif mà còn diễn ra rõ rệt ở chi tiết nhân vật chính gọi tên Robinson và xem Robinson như một người thầy răn dạy. Có thể xem đây là một dạng tiếp nhận *Robinson Crusoe* trực tiếp ở các nhà văn. Chẳng hạn như trong cuốn *Gia đình Robinson Thủy Sĩ*, nhà văn Johann

David Wyss đã xây dựng câu chuyện của nhà William Robinson có số phận tương tự như chàng Robinson của Defoe năm nào. Họ đã bị kẹt lại trên một hòn đảo khi đang trên đường vượt biển sang châu Mỹ và phải tìm cách sinh tồn trên hòn đảo hoang này. Việc sử dụng cái tên “Robinson” để làm họ cho nhóm nhân vật lạc trên đảo hoang đã cho thấy có sự tiếp nhận câu chuyện của Defoe. Điểm cần lưu ý hơn là khi ở trên hoang đảo, những nhân vật chính đã nhắc đến điển tích Robinson và gọi Robinson là “tấm gương và vị cố vấn tốt nhất cho chúng ta.” (Kinane, 2017: 31). Một ví dụ khác về việc tiếp nhận *Robinson Crusoe* ở những thế hệ nhà văn sau đó là trường hợp nhà văn Jane Gardam. Trong tác phẩm *Crusoe's Daughter* (tạm dịch: Con gái của Crusoe), Gardam đã cho nhân vật chính thường xuyên đọc cuốn *Robinson Crusoe* và tự bộc bạch rằng: “Tôi đọc nó mọi lúc. Tôi thấy điều này thật kỳ lạ, nhất là đọc vào những khi gặp rắc rối.” (Kinane, 2017: 33).

Hiện tượng xuất bản những ấn bản rút gọn (abridged editions) cũng cho thấy *Robinson Crusoe* thực sự thu hút và được tiếp nhận rộng rãi. Vào thế kỷ 18, ở thị trường Anh có ít nhất 136 ấn bản *Robinson Crusoe* rút gọn. Trong khi đó, thị trường sách ở Mỹ trong quãng thời gian từ 1774-1800 có khoảng 39 bản *Robinson Crusoe* rút gọn khác nhau tồn tại (Richetti, 2018: 128). Những ấn phẩm rút gọn trừ tác của Defoe đã cho thấy độ hấp dẫn của tác phẩm. Câu chuyện về chàng Robinson trên đảo hoang đã được rất nhiều độc giả biết đến. Các ấn bản rút gọn giúp cho nhà xuất bản dễ dàng tăng hoặc hạ giá bán của sách, đáp ứng túi tiền và nhu cầu đọc của nhiều giai tầng trong xã hội tư bản (Richetti,

2018: 128).

Triết gia Jean-Jacques Rousseau cũng là một trường hợp tiếp nhận *Robinson Crusoe* rất đặc biệt. Trong công trình *Emile hay là về giáo dục* (công bố vào năm 1762), Rousseau cho rằng cuốn truyện của Defoe là một cuốn sách thích hợp để cho cậu bé Emile - đứa con trong tưởng tượng của ông đọc: “Cuốn đó sẽ là cuốn sách đầu tiên mà Emile của tôi đọc; trong một thời gian dài một mình nó sẽ là toàn bộ tủ sách của của Emile và nó sẽ mãi mãi giữ một vị trí đặc biệt trong tủ sách.” Theo triết gia, nhân vật Robinson trên đảo hoang là một nhân vật tự lực tự cường. Chàng ấy “đơn độc, không có sự giúp đỡ của đồng loại và không có dụng cụ của mọi nghề mọi kỹ năng, thế mà vẫn cung ứng được cho sinh hoạt của mình, cho việc tự bảo tồn, và còn tạo ra cho mình một an lạc nữa.” Điều đó khiến ông phải ngợi ca Robinson và cho rằng cuốn tiểu thuyết của Defoe rất phù hợp khi dùng để giáo dục trẻ nhỏ. Triết gia cho rằng, cuốn sách ấy “cung cấp khảo luận hay nhất về sự giáo dục theo tự nhiên” (Rousseau, 1762; Lê Hồng Sâm và Trần Quốc Dương dịch, 2008: 242).

Tiếp đó, hoạt động cải biên câu chuyện về Robinson thành ấn bản truyện dành cho thiếu nhi cũng là một minh chứng cho thấy sự ảnh hưởng và sức sống của tiểu thuyết nguồn. Chắc hẳn, để hiện tượng viết lại điển tích Robinson thành các bản kể dành cho trẻ em được diễn ra, chúng ta không thể phủ nhận nhờ có sự góp lời của triết gia Jean-Jacques Rousseau: “đó là một đề tài thú vị cho mọi lứa tuổi, và người ta có hàng ngàn cách để làm cho đề tài ấy được trẻ em thích thú” (Rousseau, 1762; Lê Hồng Sâm và Trần Quốc Dương dịch, 2008: 242). Từ những

lời bình luận của triết gia người Pháp, cuốn tiểu thuyết của Defoe như có được một sự công nhận rõ rệt về giá trị cũng như sự phù hợp dành cho thiếu nhi.

Ngay từ những thập niên cuối của thế kỷ 18, nhà văn Đức Joachim Heinrich Campe đã viết lại *Robinson Crusoe* cho trẻ em. Truyện *Robinson the Voyager or, The New Crusoe* (tạm dịch: Nhà du hành Robinson hay là một Tân Crusoe) của Campe cho in năm 1789 là ấn bản cải biên theo cấu trúc truyện lồng truyện. Tác giả đã xây dựng nhân vật người kể chuyện là một người cha và người nghe chuyện là đứa con của ông. Người cha thường kể lại những câu chuyện của Robinson cho con mình nghe trước giờ ngủ. Trong bản kể này, nhiều chi tiết về Robinson đã được thay đổi để phù hợp với độc giả trẻ em. Một số phiên bản truyện kể khác được các nhà văn cải biên với tinh thần giải trí nhiều hơn. Có thể kể ra một vài tác phẩm như *The Tale of Little Pig Robinson* (tạm dịch: Câu chuyện về chú heo nhỏ Robinson) của Beatrix Potter, *Little Mouse Crusoe* (tạm dịch: Crusoe chuột nhỏ) của Racey Helps, ... Trong đó, ở *Câu chuyện về chú heo nhỏ Robinson*, Potter đã thay đổi hình tượng Robinson thành một chú heo con và du hành trên biển; còn trong *Crusoe chuột nhỏ*, Helps đã tái sản xuất Robinson trong hình tượng của một chú chuột và Friday trong hình tượng một con rùa nhỏ (Kinane, 2017: 34).

Cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* và những ảnh hưởng của nó lên đời sống văn học đã làm nảy sinh ý tưởng về một thể loại văn học mới mang tên Robinsonade. Đối với các nhà nghiên cứu văn học, sự xuất hiện ồ ạt của các tác phẩm viết về phiêu lưu đường biển, thất lạc trên đảo hoang, sinh tồn ở nơi hoang dã, ... là một

hiện tượng đáng để quan tâm. Từ cái nhìn so sánh, nhận thấy sự giống nhau ở nhiều văn bản, các nhà phê bình hướng đến việc sắp đặt những tác phẩm ấy vào một kiểu loại nhất định và được định danh là “Robinsonade”. Các Robinsonade được liên tục tạo ra từ thế kỷ 18 đến nay.

Nói về sự ảnh hưởng trong văn hóa đại chúng, tác phẩm *Robinson Crusoe* đã trở thành cảm hứng cho các nhà làm phim về sau. Đi từ văn học đến sản xuất điện ảnh, các nhà làm phim đã có nhiều biến đổi về mặt cốt truyện, tạo hình nhân vật, biến chuyển không gian nghệ thuật và cả tinh thần của tác phẩm nguồn. Ở phiên bản phim *Miss Robinson Crusoe (Quý cô Robinson Crusoe)* công chiếu năm 1919 của đạo diễn Christy Cabanne, nhà làm phim đã cho nhân vật chính Crusoe trong hình ảnh của một cô gái (Trần Thị Phương Phương, 2019: 135). Sự biến đổi về mặt giới tính nhân vật trong phiên bản điện ảnh là một sự sáng tạo có ý thức giải trung tâm nam trị. Trong khi đó, phiên bản *Robinson Crusoe* công chiếu năm 1972 của đạo diễn người Liên Xô Stanislav Govorukhin lại là một tác phẩm điện ảnh mang đậm tinh thần hiện thực xã hội chủ nghĩa, đề cao con người lao động, con người tự hành động để giải cứu chính mình. Bản phim *Man Friday (Người đàn ông Thứ Sáu)* của đạo diễn Jack Gold lại là tác phẩm đầy ắp tinh thần hậu thực dân như một sự đối thoại với văn bản nguồn. Nếu như trong nguyên tác tiểu thuyết, mối quan hệ giữa người da trắng và người nô lệ da đen diễn ra vô cùng êm đẹp thì ở phim *Người đàn ông Thứ Sáu*, mối quan hệ ấy đã được cải biến để phù hợp với tư tưởng của nhà làm phim hơn. Trong phim, mối quan hệ giữa người chủ và người đầy tớ mang đậm tính nước đôi (ambivalence). Người chủ vừa khinh

miệt, vừa áp đặt người nô lệ da đen nhưng cũng xem anh chàng là một người bạn thân thiết. Đối với Friday, nhân vật này cũng vừa phục tùng Robinson nhưng cũng vừa căm ghét và kháng cự.

Đối với hiện tượng cải biên tiểu thuyết *Robinson Crusoe* thành tác phẩm điện ảnh, các tác phẩm phim truyện này cũng được dán nhãn là những Robinsonade. Nhà nghiên cứu Robert Mayer trong công trình *Eighteenth-Century Fiction on Screen* đã dùng những thuật ngữ như “filmic Robinsonade”, “cinematic Robinsonade” (tạm dịch: phim Robinsonade, điện ảnh Robinsonade) để gọi những bộ phim lấy cảm hứng từ tiểu thuyết *Robinson Crusoe*. Theo ông những bộ phim này đã tham gia vào dòng chảy Robinsonade vốn bắt nguồn từ văn học và góp phần duy trì mạch chảy này cho đến ngày nay (Mayer, 2002: 36)

Bên cạnh đó, trong văn hóa đại chúng còn có một số tác phẩm điện ảnh không xây dựng hình tượng nhân vật Robinson khoác màu áo của thế kỷ 18 mà đã tái trình hiện một Robinson của xã hội đương đại. Phim *Cast Away* công chiếu vào năm 2000 của đạo diễn Robert Zemeckis xây dựng nhân vật một người đàn ông Mỹ thất lạc trên hoang đảo sau vụ tai nạn máy bay. Dù mang một màu sắc mới nhưng kiểu con người bị cô lập trên đảo hoang này có một sự kết nối rất chặt chẽ với motif truyện của Defoe như: cơn bão, gặp tai nạn giữa biển, tự bơi vào đảo trong đêm đen, sử dụng những vật dụng của xã hội văn minh để sinh tồn, ...

Đôi khi trên sóng truyền hình, chúng ta vẫn có những chương trình ít nhiều vay mượn hình ảnh nhân vật Robinson. Trường hợp phim sitcom khoa học viễn tưởng mang tên *Lost in Space* (*Lạc trong không gian*) của Hoa Kỳ là một ví dụ. *Lạc trong*

không gian được sản xuất và trình chiếu trong những năm 1965-1968. Dấu hiệu nhận diện rõ nhất của sự tiếp nhận *Robinson Crusoe* là họ của các nhân vật chính. Tất cả thành viên trong gia đình đều thuộc dòng họ “Robinson”; đó như là ký hiệu cho thấy tác phẩm *Lạc trong không gian* có sự kết nối chặt chẽ với câu chuyện truyền thống.

Từ sự gắn kết với truyền thống, nội dung của các tập phim *Lạc trong không gian* vẫn tiếp tục là một phiên bản khác về Robinson. Đó là câu chuyện về gia đình nhà Robinson trong vai trò của những phi hành gia sống biệt lập trong không gian vũ trụ. Hàng ngày, họ phải nỗ lực chiến đấu với những sinh vật lạ trong không gian để tiếp tục sinh tồn. Bộ phim này là một trường hợp tiếp nhận và cải biên theo tinh thần giải trí, xoáy vào những tình tiết hài hước và những pha chiến đấu kịch tính.

Ngoài ra, trong lĩnh vực kinh tế học hiện đại, Robinson không chỉ là một nhân vật văn học mà còn được tiếp nhận như một hình mẫu về con người kinh tế (*homo economicus*). Một số nhà nghiên cứu kinh tế đã kéo văn học đến gần với kinh tế bằng cách xem xét tư tưởng kinh tế tư bản trong tiểu thuyết *Robinson Crusoe*. Ulla Grapard và Gillian Hewitson với công trình *Robinson Crusoe's economic man* (*Con người kinh tế Robinson Crusoe*) xuất bản năm 2011 là một ví dụ tiêu biểu. Ở đây, cuộc hôn phối giữa văn học và kinh tế không phải là sự kết hợp một cách tùy tiện. Grapard và Hewitson đã lý giải rằng, vốn dĩ những tư tưởng kinh tế đều mang kết cấu truyện kể (*narrative*). Các chuyên gia kinh tế vẫn thường hay sử dụng kết cấu này hoặc những ẩn dụ (*metaphor*) để xây dựng lý thuyết. Mặt khác, “các nhà văn lại thường dùng các học thuyết kinh tế và

những câu chuyện được bàn cãi trong kinh tế để làm chất liệu sáng tác, được gọi là trường phái kinh tế thơ ca (poetic economics).” (Lê Thanh Hải, 2016: 29-30). Như vậy, tưởng chừng như không bao giờ có thể đi cùng một con đường, nhưng trên thực tế, văn học và kinh tế học đã có những giao điểm ngầm ẩn bấy lâu. Đối với các nhà nghiên cứu về kinh tế, tìm hiểu về kinh tế của một thời đại quá vắng thông qua những tác phẩm văn học là một phương pháp hữu hiệu. Do đó, trong sự tiếp nhận của những nhà kinh tế học này, *Robinson Crusoe* được xem xét ở rất nhiều khía cạnh như những diễn ngôn kinh tế, mô hình kinh tế quốc tế của thế kỷ 18, ... Hay trong công trình mang tính chất giáo khoa như *Principles of Microeconomics*, Nicolas Gregory Mankiw đã đưa ra những bài tập nhỏ hết sức thú vị về khả năng sản xuất, lợi thế so sánh hoặc chi phí cơ hội qua hai hình tượng nhân vật Robinson và Friday (Mankiw, 2008: 54-57). Có thể nói, thoát thai từ văn học, chàng Robinson đã trở thành một hình tượng nhân vật nằm ở lẫn ranh văn học và kinh tế học.

Như vậy, sự ảnh hưởng của tác phẩm *Robinson Crusoe* đến văn hóa Âu - Mỹ đời sau là điều không thể phủ nhận. Sự ảnh hưởng đó không chỉ diễn ra trong địa hạt văn học mà còn ở phim điện ảnh, phim truyện hình và ở nhiều lĩnh vực văn hóa khác ngày nay như mà trong giới hạn của người nghiên cứu chưa thể bao quát hết.

Đến đây, một câu hỏi được đặt ra là: Tại sao hình mẫu Robinson và hình tượng đảo hoang lại có sức sống bền bỉ đến vậy? Nguyên nhân xuất phát từ tư duy ham thích khám phá của người châu Âu. Từ trong truyền thống, những cuốn sách như *True History, Travels (Những chuyến đi)* của John Mandeville (thế kỷ 14), *Utopia*

của Thomas More, ... là những minh chứng rõ rệt nhất cho luận đề người châu Âu luôn mơ mộng tìm đến những lục địa mới, những lục địa tựa thiên đường. Những vùng đất hay những hòn đảo xa lạ ấy luôn khiến các nhà thám hiểm cảm thấy phấn khích. Và độc giả châu Âu, những người ngồi ở nhà, sẽ luôn cảm thấy “*ghen tị, mơ mộng, ao ước, kinh ngạc và khao khát*” khi đọc những tác phẩm viết về những chuyến phiêu lưu miền xa lạ (Kinane, 2017: 39).

Từ thế kỷ 18 trở đi, kiểu truyện đảo hoang càng ngày càng được xuất bản nhiều hơn. Seon Manley và Robert Manley cho rằng, thế kỷ 18 là “*thời kỳ của những hòn đảo*”. Trong hoàn cảnh ấy, độc giả rất hào hứng đọc thư từ, báo cáo, nhật ký hải hành từ những nhà thám hiểm vùng Thái Bình Dương (Kinane, 2017: 41). Tinh thần đọc này kích thích sự ra đời của những cuốn sách viết về lịch sử thám hiểm biển đảo. Từ đó, những tác phẩm có sự kết hợp giữa văn học và đề tài đi biển như *Robinson Crusoe*, *Gulliver du ký* hay những tác phẩm viết về phiêu lưu và đảo hoang sau đó trở thành những tác phẩm ăn khách.

Bước sang thế kỷ 20, khi con người chuyển sang kỷ nguyên chinh phục không gian vũ trụ, kiểu nhân vật Robinson ngoài không gian cũng được tạo dựng để vừa vặn với hoàn cảnh thời đại và thị hiếu quần chúng. Ngồi trước màn hình, nhìn ngắm những Robinson trên sao Hỏa hay gia đình Robinson chiến đấu trong không gian, khán giả Âu - Mỹ như được thỏa mãn những tò mò của bản thân về thế giới ngoài kia.

Như vậy, cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Defoe không chỉ là một cuốn sách ăn khách nhất thời trong thế kỷ 18. Nó thực sự đã vượt thoát khỏi những mong

đời của Defoe ngay từ lúc đặt bút sáng tác. Nhà văn còn nhiều những sáng tác văn học khác. Tuy nhiên, cuốn *Robinson Crusoe* là nổi tiếng và tác động mạnh mẽ đến hậu thế hơn cả.

4. Kết luận

Cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* không ra đời một cách ngẫu nhiên. Nhà văn Defoe đã chịu nhiều ảnh hưởng từ truyền thống văn học phương Tây, những gợi ý từ hiện thực thời đại thuyền buồm phát triển, kinh tế biển đang được đẩy mạnh. Bên cạnh đó, những trải nghiệm của một thương nhân, của một quý ông hay du lịch đường biển cũng là phần vốn liếng giúp nhà văn sáng tác.

Trên tất cả, cuốn tiểu thuyết *Robinson Crusoe* của Defoe có thể xem như là kết tinh của truyền thống văn học phương Tây. Đây cũng chính là lý do vì sao cuốn tiểu thuyết lại có sức sống mãnh liệt đến tận hôm nay và vẫn đang được độc giả thế giới tiếp nhận rộng rãi đồng thời sự tiếp nhận đó còn được chuyển hóa trong nhiều loại hình văn hóa giải trí thời hiện đại. Nhờ vào nguồn mạch truyền thống, sức sống của cuốn tiểu thuyết không bao giờ có thể cạn kiệt. Bởi lẽ, *Robinson Crusoe* đã lưu giữ trọn vẹn khao khát của người phương Tây; đó là mong ước chinh phục thế giới, khám phá những điều còn bí ẩn đối với loài người.

Tài liệu tham khảo

Brotton, J. (2006). *The Renaissance: A Very Short Introduction*. Hiều Tân dịch (2019). *Phục hưng: một dẫn nhập*. Hà Nội, Nxb Tri Thức.

Cohen, M. (2010). *The Novel and the Sea*. New Jersey, Princeton University Press.

Defoe, D. (1719). *The life and strange, surprising adventures of Robinson Crusoe of York, Mariner*. Nguyễn Minh dịch (2019). *Robinson Crusoe*. Hà Nội, Nxb Văn Học.

Drabble, M. (Ed.) (2000). *The Oxford Companion to English Literature* (6th Ed.). New York, Oxford University Press.

Hulme, P., and Youngs, T. (Eds.) (2002). *The Cambridge Companion to Travel writing*. UK, Cambridge University Press.

Kinane, I. (2017). *Theorising Literary Island: The Island Trope in Contemporary Robinsonade Narratives*. London, Rowman and Littlefield International, Ltd.

Lê Thanh Hải (2016). *Robinson Crusoe và Friday*. Trong *Giá trị thách đố trong nền kinh tế kết nối*. Hà Nội, Nxb Chính trị Quốc gia Sự Thật, 27-38.

Mankiw, N.G. (2008). *Principles of Microeconomics* (5th Ed.). USA, South-Western Cengage Learning.

Mayer, R. (2002). *Three Cinematic Robinsonade*. In *Eighteenth-Century Fiction on Screen*. New York, Cambridge University Press, 35 - 51.

Portocarrero, A., and Llangari, J. (2012). *How Alexander Selkirk's Story is Related to Robinson Crusoe, and the beginnings of the Novel*. Tesis, Licenciado en Ciencias de la Educación en la especialización de Lengua y Literatura Inglesa, Ecuador, Universidad De Cuenca.

Richetti, J.J. (2005). *Robinson Crusoe*. In *The Life of Daniel Defoe: A Critical Biography*. UK, Blackwell Publishing, 174 - 212.

- Richetti, J.J. (2008). *The Cambridge Companion to Daniel Defoe*. UK, Cambridge University Press.
- Richetti, J.J. (2018). *The Cambridge Companion to Robinson Crusoe*. UK Cambridge University Press.
- Rousseau, J.J. (1762). *Émile ou De l'éducation*. Lê Hồng Sâm và Trần Quốc Dương dịch (2008). *Émile hay là về giáo dục*. Hà Nội, Nxb Tri Thức.
- Trần Thị Phương Phương (2019). *Giáo trình văn học so sánh*. Tp. Hồ Chí Minh, Nxb Đại học Quốc Gia-Tp. Hồ Chí Minh.
- Vũ Dương Ninh và Nguyễn Văn Hồng (1998). *Lịch sử thế giới cận đại*. Hà Nội, Nxb Giáo Dục.